

POVJESNIČAR-DIPLOMAT: FERDO ŠIŠIĆ NA PARIŠKOJ MIROVNOJ KONFERENCIJI (1919. – 1920.)

VERONIKA NOVOSELAC

Hrvatsko katoličko sveučilište

Ilica 244

HR – 10 000 Zagreb

veronika.novoselac@unicath.hr

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

Primljeno / *Received*: 20. 10. 2025.

Prihvaćeno / *Accepted*: 15. 12. 2025.

VLATKO SMILJANIĆ

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

Borongajska cesta 83d

HR – 10 000 Zagreb

vsmiljanic@fhs.hr

*Sažetak: Rad analizira djelovanje Ferde Šišića kao člana Etnografsko-historijske sekcije jugoslavenske delegacije na Pariškoj mirovnoj konferenciji (1919.–1920.). Na temelju građe iz njegove ostavštine (Arhiv HAZU) rekonstruiraju se tri polja djelovanja: (1) memorandumima o restituciji arhivalija; (2) povijesno-pravni elaborati za sporna teritorijalna pitanja; (3) objava dokumentarnih edicija. U okviru modela »povjesničara-diplomata« (Nielsen) nastoji se pokazati da je Šišić djelovao na sjecištu arhivske metodologije i političke pragmatike, pretvarajući poznavanje izvora u instrument državne legitimacije. Studija zaključuje da Šišićev slučaj ilustrira poslijeratni obrazac u kojem historiografska ekspertiza postaje operativna infrastruktura oblikovanja granica (eng. *frontier-making*) te otkriva ograničenja znanstvenog autoriteta u kontekstu realpolitike velikih sila.*

Ključne riječi: Ferdo Šišić; Pariška mirovna konferencija; restitucija arhivalija; historiografska ekspertiza; povjesničar-diplomat.

UVOD

Kada je Ferdo Šišić (1869.–1940.) početkom 1919. stigao u Pariz kao član Etnografsko-historijske sekcije jugoslavenske delegacije, donio je sa sobom metodološku strogost pozitivističke škole i arhivsku ekspertizu koja je ubrzo postala operativno oruđe u diplomatskim pregovorima. Njegova uloga na Pariškoj mirovnoj konferenciji tako ilustrira dublju transformaciju: trenutak kada historiografija, umjesto da djeluje kao autonomna znanstvena disciplina izvan politike, postaje sastavni dio diplomatskog aparata. Jer, Pariška mirovna konfe-

rencija (1919.–1920.) bila je prva međunarodna politička arena u kojoj su različiti akademici i znanstvenici sudjelovali, ali i aktivno utjecali na oblikovanje političkih odluka.¹ Taj je trenutak označio institucionalizaciju znanstvene ekspertize u međunarodnim odnosima. Stručne komisije geografa, povjesničara, etnografa i pravnik postale su sastavni dio pregovaračkog mehanizma; njihovi su memorandumima i karte djelovali kao »dokazna arhitektura« diplomacije, u kojoj znanstvena ekspertiza prestaje biti neutralan opis i postaje instrument oblikovanja granica (eng. *frontiermaking*).² U

¹ Margaret MacMillan i Patrick Quinton-Brown, »History and the Peace Conference of Paris«, *The International History Review* 41/1 (London, 2019), str. 183.

² Ivo J. Lederer, *Yugoslavia at the Paris Peace Conference: A Study in Frontiermaking* (New Haven: Yale University Press, 1963), str. ix–x. Autor uvodi pojam *frontiermaking* kao analitički okvir za razumijevanje procesa nastanka jugoslavenskih granica 1918.–1920. Pritom »stvaranje granica« ne označava samo fizičko trasiranje državne linije, nego i širi diplomatski, znanstveni i ideološki proces

političkom kontekstu u kojem osvajanje više nije moglo biti temelj teritorijalnih zahtjeva, povijesni su narativi i načelo samoodređenja preuzeli središnju ulogu u procesu političke legitimacije.³ Takva je praksa postavila temelje »tehnokratske diplomacije« koja će obilježiti 20. stoljeće, institucionalizirajući suradnju između znanosti i politike – od Lige naroda do Ujedinjenih naroda.⁴ Iako je Konferencija formalno imala multilateralni karakter, stvarna se moć koncentrirala u rukama Vijeća Četvorice (Woodrow Wilson, Georges Clemenceau, David Lloyd George i Vittorio Emanuele Orlando), dok su stručne komisije presudno oblikovale ugovorne tekstove.⁵ Pariz 1919. tako je učvrstio primat geopolitike nad samoodređenjem: »karta, olovka i paus« postali su politika sama po sebi.⁶ U tom je okviru povijesno znanje poprimilo operativnu funkciju: postalo je sredstvo dokazivanja, a ne tumačenja.⁷

Proces stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS) odvijao se između ratnih ciljeva Srbije te inicijativa Jugoslavenskog odbora i Narodnog vijeća SHS.⁸ Budući da je regent Aleksandar 1. prosinca 1918. proglasio ujedinjenje bez ratifikacije Narodnog vijeća, nova se država u prvim mjesecima 1919. nalazila u pravnom i diplomatskom »limbu«: (ne)formalno pri-

znata, ali još bez međunarodno potvrđene legitimnosti. U takvim okolnostima ekspertski memorandumi trebali su dokazati da Jugoslavija nije »proizvod Versaillesa«, nego »povijesna nužnost«, utemeljena na etnografskim kartama, povijesnim dokumentima i statističkim analizama.⁹ Ključno vanjskopolitičko pitanje bilo je jadransko pitanje, između talijanskih zahtjeva iz Londonskog ugovora (1915.) i Wilsonova načela samoodređenja. Delegaciju Kraljevine SHS vodio je Nikola Pašić, uz opunomoćene predstavnike Antu Trumbića, Milenka Vesnića i Ivana Žolgera.¹⁰ Unutar delegacije djelovalo je više odjela: političko-pravni, vojni, gospodarski, prometni i etnografsko-historijski. Potonji, pod predsjedništvom Jovana Cvijića, okupljao je oko dvadeset stručnjaka, povjesničara, geografa, lingvisti, arheologa i pravnik, sa zadaćom izrade memoranduma, karata i povijesno-pravnih elaborata o spornim područjima.¹¹ Ujedno, Kraljevina SHS nije imala izravno zastupništvo u teritorijalnim komisijama, pa su njezini zahtjevi morali prolaziti kroz složenu hijerarhiju odlučivanja: od nacionalne delegacije do Vijeća Desetorice, zatim Petorice i naposljetku Četvorice.¹² Ta je struktura nametnula iznimno visoke standarde dokumentacijske preciznosti, što je istodobno ograničavalo političku samostalnost malih država i isticalo važnost znanstvenog autoriteta.¹³

u kojem se teritorijalni prostor definira, legitimira i pretvara u političku činjenicu. Lederer pokazuje da su upravo u Parizu 1919. znanstvena ekspertiza i kartografska dokumentacija postale ključni instrumenti u konstruiranju novih granica, čime granica postaje rezultat, a ne polazište politike.

- ³ MacMillan i Quinton-Brown, »History and the Peace Conference of Paris«, str. 188: »Using history in place of conquest to assert claims, however, turned out to be complicated. While clear-cut rules regarding conquest had been developed over the preceding centuries, history proved an unreliable guide. Apart from anything else there was too much of it.«
- ⁴ Olivier Lowczyk, »L'historien et le diplomate en 1919: l'usage des sciences historiques dans la négociation pour les frontières de la France«, *Guerres Mondiales et Conflits Contemporains* (Paris, 2009), str. 27–44; Róbert Györi i Charles Withers, »Trianon and its Aftermath: British Geography and the 'Dismemberment' of Hungary, c. 1915–c. 1922«, *Scottish Geographical Journal* 135 (Glasgow, 2019), str. 68–97.
- ⁵ »Introduction«, u: *The Paris Peace Conference (1919–1920) and Its Aftermath: Settlements, Problems and Perceptions*, ur. Sorin Arhire i Tudor Roșu (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2020), str. 1–2.
- ⁶ Harold Nicolson, *Peacemaking 1919* (London: Constable & Co., 1933), str. 37.
- ⁷ Spoj politike i znanosti prepoznali su i suvremenici, koji su Konferenciju doživljavali kao diplomatski eksperiment bez presedana. *Advocate of Peace* pisao je o Parizu kao mjestu na kojem se odlučuje »ne samo o granicama, nego i o samoj strukturi društva«, dok je pazinski *Pučki prijatelj*, zrcaleći jaz između elitnog idealizma i javne iscrpljenosti, upozoravao da su se »pitanja mogla ipak nešto brže riješiti«, jer je odugovlačenje »ugrožavalo narodne interese«. »Paris Peace Conference«, *Advocate of Peace* LXXXI/1 (January 1919), str. 3–5; »Po staroj stazi novom snagom«, *Pučki prijatelj*, politički i poučno-gospodarski list za hrvatski narod, god. XX, br. 1 (Pazin, 5. rujna 1919), str. 1–2.
- ⁸ Dragovan Šepić, *Sudbinske dileme rađanja Jugoslavije: Italija, Saveznici i jugoslavensko pitanje 1914–1918*. (Pula – Rijeka: Čakavski sabor – Otokar Keršovani – Naučna biblioteka, 1989); Ivo Banac, *The National Question in Yugoslavia: Origins, History, Politics* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1984).
- ⁹ Gorazd Bajc, »I desiderata e le realtà dei problemi futuri«, *Itinerari di ricerca storica* XXXII/2 (2018): 57–94.
- ¹⁰ Gregor Antoličić, »Pariška mirovna konferenca / Paris Peace Conference«, *Zgodovina v šoli* 27, br. 2 (2019): 79–87, osobito 80–81 (o »Velikih pet«), 81–83.
- ¹¹ Andrej Mitrović, *Jugoslavija na konferenciji mira 1919–1920*. (Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, 1969), str. 101–112.
- ¹² Bogdan Krizman, »The Position of the Monarchy of Serbs, Croats and Slovenes in the World in 1919«, *Časopis za suvremenu povijest* 2/1 (1970), str. 5–39; Robert C. Binkley, »New Light on the Paris Peace Conference«, *Political Science Quarterly* 46, br. 4 (New York, 1931), str. 509–547, osobito str. 510–513.
- ¹³ Harold W. V. Temperley, *A History of the Peace Conference of Paris*, sv. VI (London: Henry Frowde – Oxford University Press, 1920), str. 157–163, 187–190.

Ferdo Šišić, tada pedesetogodišnji redoviti profesor hrvatske povijesti na Sveučilištu u Zagrebu, formiran u tradiciji njemačko-austrijskog pozitivizma i Rankeove škole,¹⁴ bio je idealan predstavnik tog tipa eksperta. Njegova stručna kompetencija, poznavanje arhiva u Beču, Budimpešti, Vatikanu i Veneciji te metodološka disciplina opisana u *Priručniku izvora hrvatske historije* (1914.),¹⁵ učinili su ga pogodnim za rad u sekciji koja je spajala povijesnu akribiju i političku pragmatiku. Cilj ovoga rada jest analizirati kako je Šišić, kao »povjesničar-diplomat«, povezo znanstvenu metodologiju i političke ciljeve u trostrukoj ulozi: (1) u izradi memoranduma o restituciji arhivalija, (2) u sudjelovanju u povijesno-pravnim elaboratima teritorijalnih zahtjeva te (3) u objavljivanju dokumentarnih edicija. Središnji je argument da Šišićeva uloga nije bila samo tehnička, nego i performativna jer su njegovi prilozi trebali aktivno oblikovati legitimacijske narative. Teorijski okvir preuzet je iz studije Jonathana M. Nielsena (1992.), koji model »povjesničara-diplomata« definira trima indikatorima: (1) institucionalnu ulogu u savjetodavnim tijelima, (2) produkciju memoranduma i ekspertiza te (3) javnu pedagogiju kojom se znanstveni autoritet prevodi u političku legitimaciju. Nielsen je, na primjeru američke skupine *The Inquiry*,¹⁶ pokazao kako su profesionalni znanstvenici ušli u državne strukture te kako su njihovi memorandumi postali normativne smjernice za politiku i diplomaciju.¹⁷ Slična se integracija znanstvenika u diplomatske strukture pojavila i u jugoslavenskom slučaju. Uz Nielsenov model, rad se oslanja na koncepte Jamesa Lowryja o spornom arhivskom naslijeđu (eng.

disputed archival heritage), tj. arhivskoj baštini čija je pripadnost istodobno predmet spora i potvrda identiteta. U tom kontekstu, kulturna pitanja, osobito restitucija arhivalija, dobila su značenje izvan pravnih okvira: postala su instrument potvrđivanja državnog identiteta i dokaz institucionalnog kontinuiteta. Saint-Germainski ugovor (1919.), u člancima 93 te 191–193, prvi je međunarodni dokument koji je precizno uredio prijenos arhivske građe prema načelu provenijencije, funkcionalne i teritorijalne pripadnosti,¹⁸ jer je tretman Austrije kao »nove države« izravno utjecao na režim kulturne sukcesije.¹⁹

Polazeći od pretpostavke da je Šišićeva ekspertiza djelovala u trostrukom registru, znanstvenom, administrativno-diplomatskom i javnom, te da se upravo u tom spoju može prepoznati početak institucionalne suradnje između historiografije i diplomacije u jugoslavenskom kontekstu i u određenoj mjeri, analiza se temelji na arhivskoj građi iz Ostavštine Ferde Šišića (Arhiv HAZU), na recentnim istraživanjima,²⁰ komparativnim uvidima o ulozi znanstvene ekspertize u poslijeratnim mirovnim procesima, uključujući se u širi kontekst istraživanja Šišićeva opusa potvrđen skupom 2019. povodom 150. obljetnice njegova rođenja.²¹ Metodološki pristup kombinira arhivsku analizu, tekstualnu kritiku i komparativni okvir s francuskim i američkim iskustvom (*Comité d'études*, *The Inquiry*). Sačuvana korespondencija i elaborati omogućuju preliminarnu, rekonstrukciju njegova djelovanja, ali i upućuju na potrebu šire komparativne kontekstualizacije.

¹⁴ Robert C. Binkley, »New Light on the Paris Peace Conference«, *Political Science Quarterly* 46, br. 4 (1931), str. 516–521, 531–553.

¹⁵ Ferdo Šišić, *Priručnik izvora hrvatske historije* (Zagreb: Kr. zemaljska tiskara, 1914), str. 13–14; 16–17.

¹⁶ *The Inquiry* bila je ekspertna organizacija koju je jeseni 1917. osnovao Edward House, savjetnik predsjednika Woodrowa Wilsona, s ciljem znanstvene pripreme SAD-a za mirovnu konferenciju. Okupivši više od 120 istraživača – povjesničara, geografa, ekonomista, pravnik – organiziranih po geografskim sekcijama, *Inquiry* je proizveo oko 2000 memoranduma i 1200 karata koji su služili kao tehnička podloga za američku delegaciju u Parizu. Njihovi izvještaji bili su temelj Wilsonovih Četrnaest točaka (1918.) i Crne knjige (1919.), operativnog priručnika američke delegacije. *Inquiry* predstavlja prvi »think tank« u povijesti američke vanjske politike i model za kasniju institucionalizaciju znanstvene ekspertize u diplomaciji. O *Inquiry*-ju: Vukašin Marić, »Eksperti *Inquiry*ja i jugoslovensko pitanje, 1917–1919«, *Nova istraživanja* (2025), str. 43–46; Lawrence E. Gelfand, *The Inquiry: American Preparations for Peace, 1917–1919* (New Haven: Yale University Press, 1963).

¹⁷ Jonathan M. Nielson, »The scholar as diplomat: American historians at the Paris Peace Conference of 1919«, *The International History Review* 14/2 (1992), str. 228–251.

¹⁸ Joseph Redlich, »Family-, Court-, and State-Archives (Haus-, Hof- und Staats-Archiv) at Vienna«, *Transactions of the Royal Historical Society* (London, 1921), str. 1–28; B. Akzin, Nina Almond i R. H. Lutz, *The Treaty of St. Germain: A Documentary History of Its Territorial and Political Clauses* (New York: Oxford University Press, 1936); John Bassett Moore, »Hungary at the Paris Peace Conference: The Diplomatic History of the Treaty of Trianon«, *American Journal of International Law* 36/1 (1942), str. 78–101.

¹⁹ *Treaty of Saint-Germain-en-Laye*, Part VIII, Sec. II, čl. 191–193 (10. IX. 1919); Thomas Irish, »The Paris Peace Conference and Cultural Reparations after the First World War«, *The English Historical Review* 137/589 (2022), str. 1693–1724; Arnold Suppan, »Jugoslavija i Austrija 1919–1938: susjedstvo između kooperacije i konfrontacije«, *Časopis za suvremenu povijest* 20/3 (Zagreb, 1988), str. 1–14; James Headlam-Morley, *A Memoir of the Paris Peace Conference 1919* (London: Methuen, 1972), str. 126–127.

²⁰ Meri Kunčić i Zoran Ladić, »Prilog proučavanju znanstvene i društvene aktivnosti Ferde Šišića na temelju korespondencije iz Arhiva HAZU-a u Zagrebu«, *Historijski zbornik* 77, br. 2 (2024), str. 57–75.

²¹ Ferdo Šišić i hrvatska historiografija prve polovice 20. stoljeća. U povodu 150. godišnjice Šišićeva rođenja: programska knjižica (program i sažeci), ur. Gordan Ravančić (Zagreb/Slavonski Brod: FFZG; HNOPZ; DHP, 2019).

FERDO ŠIŠIĆ: ZNANSTVENI I POLITIČKI PROFIL

Ferdinand Maksimilijan pl. Šišić (Vinkovci, 9. ožujka 1869. – Zagreb, 1. siječnja 1940.) smatra se jednim od najistaknutijih hrvatskih povjesničara prve polovice 20. stoljeća. Njegovo shvaćanje povijesti proizlazi iz klasičnog pozitivizma: povijest je »znanost o događajima i promjenama među ljudima«, bavi se samo onim »što je historijsko i što je od historijskoga interesa«, a »na osnovi vjerodostojnih izvora« treba »podati istinitu sliku o događajima«. Napokon, »gdje nema izvora, nema historije«. ²² Takav koncept naglašava središnju ulogu arhivske građe i objašnjava Šišićevu ulogu u Etnografsko-historijskoj sekciji na Pariškoj mirovnoj konferenciji, gdje povijest funkcionira kao sredstvo provjere činjenica i argumentacijska osnova političkih zahtjeva.

Nakon studija u Beču i Zagrebu, Šišić 1902. postaje privatni docent, a 1909.–1939. redoviti profesor na Sveučilištu u Zagrebu; od 1910. je redoviti član JAZU, ²³ te 1818. – 1940. »centralna ličnost hrvatske historiografije«. ²⁴ Formiran u tradiciji njemačko-austrijskog pozitivizma i Rankeove škole, razvio je metodologiju utemeljenu na paleografiji, diplomaciji i strogoj empiriji. ²⁵ Većinu vremena provodio je u arhivima i knjižnicama, bečkim, budimpeštanskim, vatikanskim i mletačkim, gradeći izvorno-kritički pristup koji će postati temelj njegova kasnijeg rada. ²⁶ U *Priručniku izvora hrvatske historije* (1914.) utvrđuje načelo da se povijest gradi isključivo na izvorima, odbacujući diletantizam i »pseudopatriotizam«, čime postavlja profesionalni standard hrvatske historiografije do sredine stoljeća. U istom tekstu donosi i pregled ključnih arhivskih zbirki (Zagreb, Zadar, Beč, Budimpešta, Vatikan, Venecija) s naznačenom provenijencijom i tipologijom fondova. Taj spoj metode strogoće i arhivske logistike – poznavanje europskih arhiva i sposobnost pretvaranja izvora u dokazne memorandume – prepoznaje se i u Šišićevoj aktivnosti na Pariškoj mirovnoj konferenciji. Takva se metodološka dosljednost i širina interesa uklapaju u ono

što Tomislav Galović opisuje kao profil »potpunog medievista«, vrsnog poznavatelja arhivske građe, diplomatike i kritičkih edicija. ²⁷ Slično, Damir Agičić vidi u njemu »nestora hrvatske historiografije« i središnju figuru humanističke znanosti prve polovice 20. stoljeća, čemu svjedoči i njegova golema ostavština – oko 14.000 svezaka, opsežna korespondencija i rukopisi – koja potvrđuje iznimnu erudiciju i istraživačku sustavnost. ²⁸

Iako se u literaturi često prikazuje kao arhivski pozitivist, njegovo kratko saborsko razdoblje (1908.–1911.) otkriva i drugu stranu njegova djelovanja – onu političku. Kao zastupnik Hrvatsko-srpske koalicije i kasnije tajnik Stranke narodnog napretka, nastojao je povezati znanstvenu racionalnost s reformskim pragmatizmom. ²⁹ Iako nije bio profesionalni političar, dosljedno je isticao koncept »državnopravnog kontinuiteta«, ideju koja je istodobno znanstveni okvir i politički instrument. Korespondencija s novinarom Adolfom Beckom (1908.–1911.) razotkriva tri važna motiva za razumijevanje Šišićeva *habitus*: instrumentalizaciju tiska, klijentelističku logiku politike i administrativni horizont modernizacije. U četrdeset i sedam sačuvanih pisama Beck traži političke intervencije i nudi »uvodnike po narudžbi«, čime se razotkriva svakodnevno preplitanje znanstvene argumentacije i političke prakse. Takvo iskustvo posredovanja između znanosti, administracije i politike oblikovalo je njegovu ekspertizu, odnosno sklonost empirijskoj argumentaciji i oprez prema ideološkim generalizacijama. Suvremeni prikaz Nedjeljka Radoboje u *Jadranskoj vili* (1929.) potvrđuje da je Šišić »kratko djelovao u politici, ali to nije bilo pravo polje njegova rada«, pa se ubrzo »potpuno posvetio nauci«. Ta ocjena objašnjava zašto je njegov ugled nadilazio stranačke podjele te zašto je upravo njegova reputacija bila presudna za izbor u jugoslavensku delegaciju 1919.

Kao profesor i član JAZU-a, Šišić je zauzimao poziciju »srednjeg puta« između radikalnog jugoslovenstva i ekskluzivnog hrvatskog nacionalizma. U intelektualnoj klimi Kraljevstva SHS, obilježenoj politizacijom

²² Ferdo Šišić, Pregled povijesti hrvatskoga naroda od najstarijih dana do 1. decembra 1918. (Zagreb: St. Kugli, 1920), str. 1–2.

²³ Zlata Živaković-Kerže, »Šišić nad vrelima hrvatske povijesti (između manje poznate svakodnevice i složene povijesti vremena)«, *Hum* 10, br. 13 (2015), str. 7–43.

²⁴ Stjepan Antoljak, *Hrvatska historiografija* (Zagreb: Matica hrvatska, 2004), str. 824.

²⁵ Stjepan Antoljak, »Ferdo Šišić«, *Arhivski vjesnik* 33 (1989), str. 125–141, osobito 126–131.

²⁶ Isto.

²⁷ Tomislav Galović, »Medievistički profil Ferde Šišića (1869–1940)«, *Historijski zbornik* 70, br. 2 (2017), str. 475–480.

²⁸ Damir Agičić, »Ferdo Šišić, sveučilišni profesor, znanstvenik i javni djelatnik«, *Historijski zbornik* 70, br. 2 (2017), str. 469–474, osobito 469–470, 473.

²⁹ Mira Kolar-Dimitrijević, »Povjesničar dr. Ferdo Šišić kao saborski zastupnik 1908.–1911. godine«, *Scrinia Slavonica* 3 (2003), str. 413–433; ista, »Pisma novinara Adolfa Becka vinkovačkom zastupniku dr. Ferdi Šišiću (1910.–1911.)«, *Scrinia Slavonica* 3 (2003), str. 655–699.

znanosti, njegov je pozitivističko-kritički model predstavljao pokušaj očuvanja profesionalne autonomije. Izbor u jugoslavensku delegaciju bio je rezultat spoja stručne kompetencije i političke prihvatljivosti: metoda mu je jamčila znanstvenu vjerodostojnost, a umjerenost političku podobnost.³⁰ Najnovija analiza korespondencije iz Arhiva HAZU-a pokazuje njegovu uključenost u mrežu od 828 dopisnika diljem Europe i potvrđuje da je bio umjeren jugoslavenski orijentiran povjesničar koji je zagovarao hrvatsku autonomiju utemeljenu na povijesnom pravu.³¹ Uoči Prvoga svjetskog rata zastupao je nacionalno-integralistički pristup koji spaja hrvatsku državnu tradiciju s projektom južnoslavenskog ujedinjenja.³²

Šišićev znanstveni opus obuhvaća tri cjeline: prvo, monumentalne sinteze hrvatske srednjovjekovne povijesti s *Povijesću Hrvata u vrijeme narodnih vladara* (1925.) kao krunom njegova opusa, drugo, kritička izdanja temeljnih izvora kao što su *Enchiridion fontium historiae Croaticae* (1914.) i *Letopis Popa Dukljanina* (1928.), te treće, sistematski urednički rad na arhivskim spisima i diplomatskim korespondencijama. Urednički rad, primjerice edicija *Josip Juraj Strossmayer: Dokumenti i korespondencija* (Zagreb: JAZU, 1933.), recenzenti su istaknuli kao model rada *sine ira et studio*: sustavno, kritički i s kontekstualnim bilješkama.³³ Bilo da uređuje epistolarne zbirke 19. stoljeća ili akte s Pariške konferencije, Šišić povjesničara dosljedno shvaća kao posrednika i urednika izvora – onoga koji ih pronalazi, kritički priređuje, prevodi i prenosi u javnu uporabu. Takvo shvaćanje povijesnog rada ističe da je »historička naobrazba ojačanjem narodne političke svijesti i interesa za javni život« te da je »baš historija ona znanost, koja je najpotrebnija općenoj naobrazbi.«³⁴ Ujedno, potrebno je spomenuti kako je u istom profesionalnom krugu djelovao i Josip Nagy (1884.–1981.), pionir hrvatske diplomatike, čiji su priručnici i edicije činili

infrastrukturu Šišićeve generacije.³⁵ Dok je Šišić razvio pozitivističko-kritičku metodu i izradio sinteze, Nagy je stvarao institucionalne preduvjete: pregovarao o povratu arhiva iz Beča i Italije te zagovarao centralizaciju arhivske mreže.³⁶ Šišićeva historiografija tako nije bila samo individualni projekt, nego i dio državne kulturne politike. U razdoblju Kraljevstva SHS ona poprima funkciju političke tehnologije kada interpretacije hrvatske državnosti u jugoslavenskom okviru djeluju kao integracijski narativi koji spajaju znanstvenu objektivnost i nacionalni legitimitet.³⁷ Njegov »empirijski patriotizam«, spoj kritičke metode i nacionalne svrhovitosti, omogućio mu je da na Pariškoj konferenciji 1919. djeluje kao stručni tumač kulturno-povijesnih prava Hrvatske unutar jugoslavenske cjeline. Taj je profil usporediv s američkim povjesničarima iz skupine *The Inquiry* jer i Šišić, baš poput njih, utjelovljuje tip »povjesničara-diplomata«: znanstvenika koji djeluje unutar državnih struktura, proizvodeći dokumente, karte i memorandume kao dokaze političke održivosti teritorijalnih zahtjeva. Njegov angažman u Etnografsko-historijskoj sekciji delegacije predstavlja rani oblik institucionalizirane historiografske ekspertize, gdje znanstveni autoritet djeluje unutar državne diplomacije, formalno zadržavajući autonomiju, ali u službi jasno definiranih političkih ciljeva. Djela *Dokumenti o postanku Kraljevine SHS i Jadransko pitanje* (1920.) potvrđuju taj kontinuitet istraživačkog rada i javne funkcije povijesti kada znanstvena metoda prerasta u sredstvo političke legitimacije.³⁸ U okviru međuratne akademske infrastrukture (JAZU i Filozofski fakultet u Zagrebu) Šišić utjelovljuje profesionalni tip povjesničara-eksperta usmjerenog na dokumentaciju i kritičku obradu izvora. Njegov pristup odražava historiografski sustav koji favorizira faktografiju i političku naraciju nad interpretacijom,³⁹ dok profesionalizacija discipline u 19. stoljeću i razvoj pomoćnih znanosti daju tom modelu znanstvenu vjero-

³⁰ Alexandar Jakir, *Dalmacija u međuratnom razdoblju 1918.–1941.* (Zagreb: Leykam International, 2018).

³¹ Meri Kunčić i Zoran Ladić, »Prilog proučavanju znanstvene i društvene aktivnosti Ferde Šišića na temelju korespondencije iz Arhiva HAZU-a u Zagrebu«, *Historijski zbornik* 77, br. 2 (2024), str. 57–75.

³² Agneza Szabo, »Problemi hrvatske historiografije u XX. stoljeću s posebnim osvrtom na terminologiju i školske udžbenike«, u: Srećko Lipovljan i Ljiljana Dobrovšak (ur.), *Hrvatska historiografija XX. stoljeća: Između znanstvenih paradigmi i ideoloških zahtjeva* (Zagreb: Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«, 2005), str. 17–29; Tihomir Cipek, »Suvremena njemačka historiografija o konstrukciji nacionalnih identiteta u Dalmaciji«, *Politička misao* KI/2 (2003), str. 177–178.

³³ Miho Barada, »Ferdo Šišić, Josip Juraj Strossmayer, Dokumenti i korespondencija. Knjiga prva od god. 1815. do 1859.«, *Bogoslavna smotra* XXI/4 (Zagreb, 1933), str. 344–345.

³⁴ Šišić, *Priručnik izvora hrvatske historije* (1914), str. 5.

³⁵ Tomislav Galović, »Biobibliografski prilog o dr. Josipu Nagy (1884–1981)«, *Arhivski vjesnik* 45 (2002), str. 227–265.

³⁶ Josip Nagy, »Arhivski ugovori I–III«, *Arhivski vjesnik* (1925), str. 1–17; »Arhivski ugovor IV–VIII«, *Arhivski vjesnik* (1926), str. 82–116.

³⁷ Zdenko Zlatar, »The Building of Yugoslavia: The Yugoslav Idea and the First Common State of the South Slavs«, *Nationalities Papers* 25/3 (1997), str. 387–406, osobito 388–392.

³⁸ Galović, »Medievistički profil Ferde Šišića«, *Historijski zbornik* 70/2 (2017), str. 475–478.

³⁹ Hrvoje Matković, »Hrvatska historiografija o razdoblju 1918.–1945.«, *Historijski zbornik* 52 (1999), str. 187–192.

dostojnost. Nakon Prvoga svjetskog rata Šišić uspješno povezuje arhivsku empiriju s novim državnim kontekstom, što potvrđuje Jankovićevu tezu o »dugoj tranziciji« između habsburškoga nasljeđa i jugoslavenskih institucija.⁴⁰ Umjereno jugoslavenski orijentiran, postaje ekspert u Parizu te autor integrativnih narativa nove države, čime se potvrđuje spomenuti »empirijski patriotizam« kao spoj znanstvene akribije i političke uporabljivosti.⁴¹

Paralelno, Šišić funkcionira i kao granična figura koju svaka historiografska tradicija interpretativno »prisvaja«: hrvatska ga oblikuje kao simbol nacionalne znanosti, srpska i bosanska uključuju u jugoslavenski okvir, dok zapadnoeuropske interpretacije neutraliziraju nacionalni ton i smještaju ga u imperijalno-postimperijalni kontekst.⁴² U tom smislu, on postaje simptom tranzicijske znanosti između nacionalne historiografije i nadnacionalne, arhivske i diplomatske ekspertize. Ta višestruka recepcija otkriva napetost njegova položaja: kao hrvatski povjesničar s jugoslavenskim opredjeljenjem, istodobno je bio čuvar posebnosti, ali i arhitekt integracije. Rad u Parizu predstavljao je pokušaj prevođenja tih suprotstavljenih težnji u zajednički jezik povijesnoga prava i znanstvene objektivnosti, pokušaj ograničen političkim mogućnostima male države u areni velikih sila. Izbor Šišića za člana Etnografsko-historijske sekcije može se tumačiti kao rezultat konvergencije triju čimbenika: (1) arhivske kompetencije stečene u bečkim, budimpeštanskim, vatikanskim i mletačkim arhivima; (2) pozitivističko-kritičke metodologije koja je odgovarala logici »dokazne arhitekture« mirovne konferencije; (3) političke umjerenosti, koja ga je činila prihvatljivim i za srpske i za hrvatske delegate. Kao »povjesničar-diplomat« koji znanstvenu kompetenciju pretvara u diplomatski autoritet, jamčeći »neutralnost« političkih zahtjeva stručnom ekspertizom, može se također iščitati određena napetost njegova rada: pozitivistička metoda osigurava vjerodostojnost, ali izbor i primjena izvora ostaju politički determinirani. Njegova objektivnost nije bila fingirana, izvori su autentični, argumentacija stroga, no svrha elaborata bila je legitimacijska, a ne istraživačka. Ta se ambivalencija konkretizira u trima područjima Šišićeva djelovanja na Konferenciji: (1)

memorandumima o restituciji arhivalija, gdje povijesno-pravna argumentacija potvrđuje državni identitet; (2) elaboratima o teritorijalnim pitanjima u kojima arhivska građa postaje diplomatski dokaz; (3) edicijama izvora koje standardiziraju citatnu bazu delegacijskih argumenata. U svima njima Šišićeva ekspertiza djeluje kao »dokazna arhitektura«, ona ne otkriva novo, nego pretvara poznato u diplomatski upotrebljivo. Njegova biografska i metodološka formacija objašnjava logiku njegova rada u Parizu kada će arhivsku metodu pretvoriti u politički alat i utemeljiti dokumentacijski okvir jugoslavenske delegacije.

ETNOGRAFSKO-HISTORIJSKA SEKCIJA I ŠIŠIĆEVA ULOGA

Šišić, tada pedesetogodišnji profesor Mudroslovnog (Filozofskog) fakulteta i član JAZU-a, imenovan je članom Etnografsko-historijske sekcije jugoslavenske delegacije na Pariškoj mirovnoj konferenciji početkom 1919. U Pariz je upućen s grupom stručnjaka: dr. Rudolfom Signjarom (ravnatelj Statističkog ureda u Zagrebu), Nikolom Žićem (nadzornik u Istri), Bogdanom Durbešićem (ravnatelj Ungaro-Croate banke), Albertom Bonetićem (trgovac iz Rijeke) i Marom Vuičić (činnica Statističkog ureda, zadužena za »risanje geografske karte«).⁴³ Nakon organizacijskih promjena i razrješenja većine članova u lipnju 1919., a potom i odlaska Cvijića i Aleksandra Belića krajem kolovoza, Sekcija je *de facto* prestala s radom; pojedini stručnjaci, među njima Šišić i Lujo Vojnović, nastavili su djelovati kao delegati-eksperti,⁴⁴ koji su imali zadatak pripremanja tehničke dokumentacije, stručnog savjetovanja te izrade memoranduma i elaborata o pojedinim aspektima pregovora.

Delegacija Kraljevstva SHS prema službenom imenu bila je organizirana u političko-pravni, vojni, gospodarski, prometni i etnografsko-historijski blok, po uzoru na strukture velikih sila.⁴⁵ Sastav delegacije odražavao je napetost između srpskog državnog kontinuiteta i jugoslavenskog integracijskog ideala, uz konsenzus o očuvanju hrvatske istočnojadranske obale i osporavanju Londonskog ugovora iz 1915.⁴⁶ Etnograf-

⁴⁰ Branimir Janković, »Povjesničari u tranziciji iz Austro-Ugarske u Jugoslaviju«, u: *Zbornik Božene Vranješ-Šoljan* (Zagreb: FF-Press, 2022), str. 205–222.

⁴¹ Tomislav Galović, »Biobibliografski prilog o dr. Josipu Nagyu (1884.–1981)«, *Arhivski vjesnik* 45 (Zagreb, 2002), str. 227–265.

⁴² Usporedba verzija članka »Ferdo Šišić« na Wikipediji na hrvatskom, srpskom, bosanskom, engleskom, njemačkom i mađarskom jeziku, pristupljeno 14. listopada 2025.

⁴³ HR A HAZU, Ostavština prof. Ferde Šišića, Osobni arhivski fondovi (K. 3. 61 – XIII.), B–523, 10.

⁴⁴ Andrej Mitrović, Jugoslavija na konferenciji mira 1919.–1920., str. 23–24.

⁴⁵ Foreign Relations of the United States, dalje FRUS., *Paris Peace Conference, 1919*, sv. III, dok. 1, 50–52.

⁴⁶ Livia Kardum, »Američki stavovi o jadranskom pitanju uoči Pariške mirovne konferencije«, *Politička misao* 25/3 (1988),

sko-historijska sekcija, pod predsjedništvom Jovana Cvijića, bila je znanstveno središte jugoslavenske delegacije na Pariškoj mirovnoj konferenciji. U užem odjelu za etnografska i povijesna pitanja djelovali su vodeći beogradski znanstvenici – Jovan Cvijić, Tihomir Đorđević, Aleksandar Belić, Stanoje Stanojević, Niko Županić i Jovan Radonić – koji su koordinirali izradu karata, statističkih pregleda i povijesno-pravnih elaborata za sporna područja Istre, Dalmacije, Koruške i granice s Mađarskom.⁴⁷ Uz njih je djelovala skupina tehničkih stručnjaka, među kojima su bili Franjo Kovačić, Milan Šenoa i Ferdo Šišić,⁴⁸ zaduženi za prikupljanje, standardizaciju i obradu podataka te za pripremu dokumentacije potrebne u diplomatskim pregovorima.⁴⁹ Takva je podjela rada odražavala hijerarhijsku strukturu znanstvenog aparata: dok je uža sekcija oblikovala argumentacijski okvir, tehnički su eksperti osiguravali empirijsku potporu i dokumentarnu legitimaciju. U diplomatskom diskursu prednost su imali povijesno-pravni argumenti, jer su jamčili privid kontinuiteta državnosti i institucionalne legitimnosti, često s većom težinom od etnografskih pokazatelja.⁵⁰ Na taj je način znanstveni aparat pretvoren u političko oruđe *frontier-makinga*. Šišićeve zadaće najvjerojatnije su obuhvaćale prikupljanje, sistematizaciju i interpretaciju arhivskih te etnografsko-statističkih podataka o spornim područjima. Ti su materijali, u obliku elaborata, karata i povijesnih sinteza, ulazili u memorandume koje su punomoćnici Pašić, Trumbić i Vesnić podnosili konferencijskim komisijama.⁵¹ Raspodjela uloga unutar Cvijićeve sekcije bila je jasna i funkcionalna: Cvijić je izrađivao etnografske karte i vizualne prikaze etničke strukture spornih područja, Belić je pripremao lingvističke argumente za dokazivanje slavenskog karaktera stanovništva, Radonić je prikupljao srednjovjekovne i diplomatske izvore koji su potvrđivali povijesni kontinuitet državnosti, dok je Šišić standardizirao povijesno-pravnu dokumentaciju prema kriterijima provenijencije, funkcije i teritorijalnog načela.⁵² Šišićeva je uloga bila važna u selekciji i verifikaciji arhivske građe: razlikovao je dokumente iz državnih, crkvenih, notarskih i katastarskih fondova, procjenjivao njihovu vjerodostojnost i

relevantnost te ih prilagođavao formatima memoranduma i elaborata. Napetost između Šišićeva pozitivizma i političke pragmatike očitovale se u stalnom pritisku operativne učinkovitosti. Zahtjevi za brзом isporukom – »memorandum odmah«, »karte odmah« – ostavljali su malo prostora za dubinsku analizu ili kritičku refleksiju. Šišić je radio pod sličnim pritiskom: memorandumima su trebali biti gotovi u danima, a elaborati redigirani između sjednica. Ovaj tempo nametao je specifičan epistemološki režim: »pozitivizam pod pritiskom vremena«, u kojem empirijska preciznost više nije rezultat dugotrajne arhivske heuristike, nego mobilizacije već usvojenog znanja i prilagodbe materijala zadanom formatu. Šišićev rad time prelazi iz domene istraživanja u domenu dokumentacijske logistike, ne otkriva nove činjenice, nego pretvara poznato u diplomatski upotrebljivo.

Suradnja sa slovenskim stručnjacima – Franom Kovačićem i Matijom Slavičem – pokazuje kako je Sekcija integrirala regionalne ekspertize. Podsekcija za sjevernu granicu, ustrojena 18. veljače 1919. pod vodstvom Nika Županića, uključivala je Kovačića (Štajerska) i Slaviča (Prekomurje). Njihovi elaborati, pripremljeni u rokovima od svega nekoliko dana, prosljeđivani su političkom vodstvu uz jasno istaknutu podređenost struke politici.⁵³ Kovačićeva studija *Slovenska Štajerska in Prekmurje* sustavno je izložila povijesne, kulturne i crkvene veze Prekomurja s ostalim slovenskim zemljama, osporavajući mađarske argumente o »ugarskom karakteru« regije.⁵⁴ Dana 9. srpnja 1919. Mirovna konferencija potvrdila je priključenje Prekomurja Kraljevstvu SHS. Uspjeh u slučaju Prekomurja bio je dijelom rezultat vještog spoja domaće znanstvene ekspertize i podrške američke skupine *The Inquiry*. Douglas W. Johnson (Columbia University) zagovarao je primjenu načela samoodređenja i, oslanjajući se na rad Frana Kovačića i Matije Slaviča, predložio granicu sjeverno od Mure, čime je Prekomurje pripojeno Kraljevini SHS. Slovenski su stručnjaci uspješni preokrenuti početno nepovoljno stajalište dijela američke misije i argumentirano osporiti mađarske teze o »vendskom narodu«. Ovaj slučaj pokazuje međuovisnost domaće znanstvene ekspertize i međunarodne diplomacije: dokumentacijski

str. 132–145, osobito 134–136; ista, »Diplomatska borba za Korušku na Pariškoj mirovnoj konferenciji 1919. godine«, *Politička misao* 38/1 (2001), str. 125–142, osobito 126–130.

⁴⁷ Mitrović, *Jugoslavija na konferenciji mira 1919.–1920.*, str. 101–112.

⁴⁸ FRUS 1919. *The Paris Peace Conference, 1919*, vol. II i III. Washington, DC: U.S. Government Printing Office. (npr. vol. III, dok. 1).

⁴⁹ Lederer, *Yugoslavia at the Paris Peace Conference*, str. 314–315; Vedran Duančić, *Geografija kao sudbina. Geografija i nacionalističke vizije međuratne Jugoslavije*. Zagreb: Srednja Europa, 2023.

⁵⁰ Lederer, *Yugoslavia at the Paris Peace Conference*, str. 309–315.

⁵¹ FRUS, PPC, 1919, II, dok. 243–258.

⁵² Ante Trumbić, *To the Commission for Reparation of Damages at the Peace Conference* (Paris: Imprimerie Graphique, 1919).

⁵³ Himmelreich 2019, 73–75.

⁵⁴ R. Lipušček, 2020, str. 125–193;

rad Kovačića i Šišića, povezan s američkom kartografskom analizom, pridonio je oblikovanju granica i legitimaciji jugoslavenskih teritorijalnih zahtjeva. Uloga Šišića i Kovačića bila je komplementarna: dok je Šišić oblikovao povijesno-pravne argumente za hrvatska teritorijalna pitanja i radio na arhivskoj restituciji, Kovačić je dokumentirao slovenske etnografske i kulturne osnove teritorijalnog jedinstva.

Analiza zapisnika jugoslavenske delegacije u Parizu (br. 204–247) otkriva unutarnje napetosti i hijerarhiju odlučivanja. Rasprave, vođene u sjeni jadranskog pitanja, prikazuju dvije linije: Pašićevu pragmatično-defanzivnu i Trumbićevu diplomatsko-aktivističku. Upravo se u tom okviru oblikuje Šišićeva uloga: njegova arhivsko-kritička ekspertiza, osobito u izradi elaborata o Rijeci i Dalmaciji, pretvara se u sredstvo državne legitimacije. Korespondencija sačuvana u Ostavštini u Arhivu HAZU-a potvrđuje cirkulaciju materijala unutar delegacije i Šišićev dvostruki zadatak: (1) stručnu verifikaciju povijesne i arhivske građe te (2) koordinaciju radi konzistentnosti argumenata. U Nielsonovu analitičkom okviru »povjesničara-diplomata« Šišićeva funkcija nije bila formuliranje politike, nego njezina legitimacija – prevođenje povijesnog diskursa u pregovarački materijal. Njegov dokumentacijski rad – od arhivskih sinteza do kartografskih prikaza – bio je jugoslavenski ekvivalent američkim *Black Books* i *Red Books*: ista vrsta ekspertne produkcije kojom se povijesno znanje pretvara u diplomatski instrument. Šišićev izbor za eksperta bio je politički motiviran, utemeljen na njegovu državnom i jugoslavenskom opredjeljenju iz razdoblja 1917.–1919., ali i na arhivsko-kritičkoj kompetenciji koja ga je činila nezamjenjivim u pripremi povijesno-pravnih elaborata. Dok su politički pregovori Pašića i Trumbića bili praćeni u tisku, rad Etnografsko-historijske sekcije ostao je u pozadini. Javnost je o Konferenciji izvještavana kroz prizmu diplomatskih kriza – ultimatum iz siječnja 1920., spor oko Rijeke, D'Annunzijevoj pohod – dok su memorandumi, karte i elaborati cirkulirali samo u užem krugu delegata i konferencijskih tijela. Šišić se kao javna ličnost pojavljuje tek povremeno, u kontekstu objave *Dokumenata o postanku Kraljevine SHS*, ali ne kao akter pariškog procesa. Ova nevidljivost nije bila slučajna, odražavala je strukturu u kojoj se politički kapital iz znanstvene ekspertize ekstrahira bez priznanja autorstva. Pašić i Trumbić postaju lica uspjeha (međunarodno priznanje, Prekomurje), dok su neuspjesi (Rijeka, Dalmacija) pripisani »nepovoljnim okolnostima« ili pritisku velikih sila. Eksperti poput Šišića ostaju u

međuprostoru dokazivanja: dovoljno važni da se njihov rad smatra nužnim, ali dovoljno periferni da ne dijele političku odgovornost za ishode. Šišićeva se uloga na Pariškoj konferenciji stoga ne iscrpljuje u tehničkoj ekspertizi ili arhivskoj kompetenciji.

ARHIVSKO GRADIVO O ŠIŠIĆEVU SUDJELOVANJU NA MIROVNOJ KONFERENCIJI

Ostavština Ferde Šišića, pohranjena u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, najopsežniji je osobni fond nekoga hrvatskog povjesničara prve polovice 20. stoljeća. Sustavno je obrađena oko 1950. pod vodstvom Viktora Novaka, a obuhvaća 4,3 dužna metra građe u 43 kutije, podijeljene u tri serije: A (pisma), B (rukopisi i dokumenti) te C (čestitke uz 60. rođendan). Prema analizi Marinka Vukovića, fond se sastoji od korespondencije s 828 dopisnika te rukopisnog i ostalog dijela koji uključuje prijepise iz inozemnih arhiva, neobjavljene radove, diplome, novinske članke i osobne dokumente.⁵⁵ U rukopisnoj seriji posebno se izdvajaju prijepisi i spisi o ilirizmu, uroti Zrinskih i Frankopana, saborskoj praksi 16.–18. stoljeća te dosjei o razgraničenju, »riječkom pitanju« i Šišićevim materijalima s Pariške konferencije. U okviru istraživanja analizirana je građa nastala između 1919. i 1921., čime je obuhvaćen i vremenski odmak potreban za praćenje naknadnih reakcija i dopisivanja povezanih s Pariškom mirovnom konferencijom, no daljnja je analiza potrebna radi cjelovitijeg sagledavanja institucionalnih i osobnih refleksija na njezine ishode.

Serijska A Šišićeve ostavštine sadrži korespondenciju koja potvrđuje njegovu povezanost s ključnim akterima kulturnog i političkog života, od Frane Bulića i Milana Amruša do Ante Trumbića i Luja Vojnovića. Datumi i mjesta pisama sugeriraju da je Šišić tijekom prijelaznog razdoblja 1918.–1921. održavao aktivnu mrežu kontakata između kulturnih i političkih središta nove države, što potvrđuje njegovu ulogu posrednika između znanstvenog i diplomatskog polja.

Lujo Vojnović (4. kolovoza 1919., Pariz) šalje mu prijepis memoranduma iz 1916. o odnosima Austro-Ugarske i Svete Stolice, što pokazuje da je među članovima delegacije postojala razmjena relevantnih dokumenata.⁵⁶ Ovo pismo potvrđuje Šišićevu operativnu uključenost u rad delegacije i cirkulaciju arhivske

⁵⁵ Marinko Vuković, »Ostavština akademika Ferde Šišića u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti«, *Historijski zbornik* 70/2 (2017), str. 489–495.

⁵⁶ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, Koverte, XIII-A, I–K, Voj. L. 2

građe potrebne za pripremu memoranduma. Fra Pavao Dragičević (2. listopada 1919.) spominje Šišićev boravak u Parizu i izražava zabrinutost zbog mogućih posljedica političkih promjena na kulturni i obrazovni sustav.⁵⁷ Iz njegovih pisama razvidno je nezadovoljstvo reformom nastavnih programa povijesti, koje je smatrao ideološki obojenima. Dragičević Šišiću piše kao kolegi od kojeg očekuje akademsku solidarnost, a ne političku intervenciju. Njegove opaske o »izdajicama« u vezi riječkog pitanja odražavaju tadašnju polarizaciju u javnosti, ne nužno Šišićeve vlastite stavove. Ante Trumbić (8. svibnja 1920.) moli Šišića da ne objavljuje zapisnike sjednica od siječnja 1920., što upućuje na njegovo sudjelovanje u pripremi i čuvanju osjetljive dokumentacije. Ova molba potvrđuje da je Šišić imao pristup povjerljivim materijalima delegacije i da je Trumbić računao na njegovu diskreciju u postupanju s njima.⁵⁸

U Seriji B Šišićeve ostavštine sačuvan je niz dokumenata koji svjedoče o njegovu sustavnom radu na

restituciji arhivalija od ožujka 1919. do lipnja 1921. Ova građa omogućuje preciznu rekonstrukciju njegova doprinosa u postupku povrata kulturne baštine i oblikovanja međunarodnog pravnog okvira za transfer arhivskog gradiva. U elaboratima sastavljenima 1919.–1920. sustavno je popisao fondove (Dubrovnik, Split, Šibenik, Rijeka, hrvatske zemaljske zbirke i dr.) te ih povezoao s pravnim temeljima za povrat, čime je njegov rad izravno ušao u diplomatske postupke Sekcije za naknadu šteta i u izmjene ugovornih odredaba.⁵⁹

Najraniji dokument koji potvrđuje Šišićev angažman datiran je 12. ožujka 1919. i upućen predsjedniku Sekcije Jovanu Cvijiću. U tom memorandumu Šišić je sustavno evidentirao arhivsku građu koja je, prema njegovu tumačenju, pripadala Kraljevstvu SHS, a koju su austrijske i ugarske vlasti tijekom 19. stoljeća prenijele u Beč i Budimpeštu.⁶⁰ U tekstu je jasno naglašeno da o povratu te građe »ne može biti rasprave«, već da ju je potrebno »bezuslovno i što prije« vratiti prijašnjim vla-

Tablica 1. Korespondencija Ferde Šišića s političarima i intelektualcima (1918.–1921.)

Broj pisma	Podbroj	Korespondent	Nadnevak	Mjesto
2	2	Abbafa	17. IX. 1918.	Neudorf
9	1	Amruš, Milan	26. II. 1918.	Zagreb
14	6	Bösendorfer, Josip	16. III. 1918.	Osijek
17	25	Bulić, Frane	1. I. 1918.	Split
	26		24. II. 1918.	
4	7	Dragičević, Pavao	24. V. 1918.	Široki Brijeg
	8		18. VII. 1918.	
	9		2. X. 1919.	
5	1	Katić, Lovre	20. IV. 1918.	?
1	1	Matasović, Josip	22. V. 1918.	Vinkovci
	2		3. VI. 1918.	
	3		12. VII. 1918.	
1	8	Novak, Grga	14. VI. 1920.	Split
1	3	Radojčić, Nikola	23. IX. 1918.	Srijemski Karlovci
	4			
	5		10. X. 1918.	
	6		12. X. 1918.	
2	3	Stanojčić, Stanoje	14. X. 1919.	Beograd
	4		20. VIII. 1920.	
	5		23. XII. 1920.	
3	1	Trumbić, Ante	8. V. 1920.	Beograd
	2		31. I. 1921.	
3	2	Vojnović, Lujo	4. VIII. 1919.	Pariz

⁵⁷ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, Koverta, XIII-A, C–H, Dra. 9.

⁵⁸ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, Koverta, XIII-A, Trum. 1

⁵⁹ Mira Kolar-Dimitrijević, »Granica na Dravi od 1848. do 1919. godine (primjer Podravine i Prekodravlja),« *Ekonomika i ekohistorija* 7, br. 1 (2011), str. 80–92.

⁶⁰ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-276

snicima. Dokument navodi šest glavnih skupina spornih fondova:

- dio arhiva Dubrovačke Republike, i to zbirka srednjovjekovnih isprava pisanih srpskim jezikom, koju je 1840. dala prenijeti austrijska vlada u Beč;
- dio arhiva gradova i kaptola u Splitu i Šibeniku, zbirka isprava pisanih poglavito latinskim jezikom;
- arhiva grada i gubernata Rijeka (Fiume), koju je pronašla ugarska vlada;
- isprave koje su se nekoć nalazile u Hrvatskom zemaljskom arhivu u Zagrebu, a koje je 1885. silom i na nepošten način dao odnijeti u Budimpeštu ban grof Khuen-Héderváry;
- zbirke koje je veliki župan Milutin Kukuljević predao ugarskom zemaljskom arhivu ili ih je

povjesničar Ivan Kukuljević posudio u znanstvene svrhe;

- arhiva bivšeg Ministarstva za Hrvatsku i Slavoniju (od 1869. do 1918.).⁶¹

Memorandum se ističe metodičnošću i jasno definiranim pravnim temeljem zahtjeva za povrat. Na isto je pitanje ranije upozorila ekspertiza Josipa Brunšmida i Viktora Hoffillera iz studenoga 1918., naslovljena *O opljačkanim historijsko-umjetničkim spomenicima*, čiji se prijepis nalazi u Šišićevoj ostavštini i koji je predstavljao osnovu za njegov kasniji rad na restituciji.⁶² Šišićev doprinos bio je identifikacijsko-argumentacijski, ne političko-odlučujući.

Središnji Šišićev elaborat u međunarodnom kontekstu predstavlja memorandum od 18. kolovoza 1919. upućen britanskom diplomatu Haroldu Nicolsonu i američkom povjesničaru Archibaldu Caryju Coolidgeu. U njemu je prikazao nastanak Kraljevstva SHS i nagla-

Tablica 2. Dokumenti Ferde Šišića o restituciji arhivalija i radu na mirovnim procesima (1919.–1921.)

Red. br.	Naziv	Nadnevak	Mjesto	Broj stranica
276.	Šišić o prestanku Austro-Ugarske Monarhije i pitanjima naših arhivalija u njoj	12. III. 1919.	Pariz	4
277.	Elaborat prof. Šišića, Institutio di san Girolamo degli Schiavoni	14. III. 1919.	Pariz	6
282.	Pourquoi doit-on etablir la confederation Yougo-Slave	27. VIII. 1919.	Zagreb	11
284.	Šišić – Kumundij o restituciji arhivalija iz austrijskih arhiva	11. VIII. 1919.	Pariz	6
285.	Sekretarijat reparacione komisije o izmjeni čl. 192 Ugovora s Austrijom	14. VIII. 1919.	Pariz	6
287.	Uvjeti o restituciji arhivalija iz Austrije	17. VIII. 1919.	Pariz	6
288.	Kraljevina SHS upućuje memorandum Englesu Nicolsonu i amerikancu Coolidgeu (na hrv. i eng. jeziku)	18. VIII. 1919.	Pariz	4+4
289./290.	O našim arhivalijama u Ugarskoj	21. VIII. 1919.	Pariz	3
291.	Utvrđivanje uvjeta o restituciji arhivalija iz Ugarske	8. IX. 1919.	Pariz	4
296.	Prof. Šišić izlaže što bi trebalo pripasti Jugoslaviji iz zadarskog arhiva	?	Pariz	6
302.	Šišić, Principi ugovora s Austrijom ne mogu se primijeniti na Ugarsku	17. II. 1920.	Pariz	9
303.	Kopija sporazuma između Austrije i Kraljevine SHS o arhivalijama	15. IV. 1920.	Beč	3
307.	Ugovor o restituciji arhivalija između Austrije i Kr. SHS (Šišićeva ruka)	?	?	4
309.	Predsjedništvo ministarskoga savjeta moli prof. Šišića da pođe u Rim	4. IV. 1921.	Beograd	1
310.	Delegacija SHS u Austriji – prof. Šišić o restituciji arhivalija	25. IV. 1921.	Beč	2
313.	Nagy – Šišić, Izvještaj o zaključnom radnom komitetu za arhiv na konferenciji u Rimu	15. VI. 1921.	Rim	3

⁶¹ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-276

⁶² HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-269

sio potrebu da se načelo restitucije kulturnih dobara uvrsti u međunarodne akte koji bi potvrdili identitet nove države:

»Jugoslavija [je] nova država sastavljena od jugoslovenskih zemalja bivše Austro-Ugarske (...) koje su proglasile svoju nezavisnost (...) zemlje [su se] voljom naroda ujedinile u jednu slobodnu i nezavisnu državu pod nazivom Kraljevina SHS. Kad granice ove nove države budu definitivno određene, a najdalje u roku od šest meseci po svršenom miru ima se sastati Konstituenta (...) Sada se radi o tome da gore spomenuti principi i ideje, već proklamirani od predstavnika naroda, dobiju internacionalnu važnost i budu uvršteni u internacionalni konstitutivni akt nove države povodom Konvencije, koja će joj priznati individualitet nove slobodne i nezavisne države. Time će ova nova država dobiti jako modernu osnovicu za razvitak svoga budućeg života u odnosima unutrašnjim i spoljnjim.«⁶³

Ovaj citat pokazuje kako je Šišić pitanje restitucije arhivalija povezivao s legitimacijom jugoslavenske državnosti i međunarodnim priznanjem novog entiteta. Restitucija nije bila samo tehnički povrat dokumenata, nego i simbolički čin kojim se potvrđuje pravo nove države na vlastitu povijest i kulturnu baštinu. Istodobno je izradio francuski elaborat s popisom arhivalija koje treba vratiti iz Austrije, uključujući spise o Zrinskim i Frankopanima, građu Dubrovačke Republike i šibenske isprave. Na prijepisu je Šišić vlastoručno dopisao napomenu »Moj elaborat«, čime je potvrdio autorstvo.⁶⁴ Na temelju tih Šišićevih dokumenata Etnografsko-historijska sekcija uputila je tijekom kolovoza 1919. više dopisa Sekciji za naknadu štete jugoslavenske delegacije, koja ih je prosljedila Tajništvu Mirovne konferencije. Dana 14. kolovoza 1919. Reparacijska komisija prihvatila je Šišićev elaborat i predložila izmjenu članka 192. Saint-Germainskog ugovora s Austrijom,⁶⁵ čime je osiguran povrat kulturnih dobara s ustupljenih teritorija. Saint-Germainski ugovor u člancima 191. i 192. propisao je obvezu Austrije da preda sve zapise, dokumente i predmete oduzete s okupiranih ili ustupljenih teritorija.⁶⁶ U obrazloženju se naglašavala njihova važnost »za

kulturni razvitak i za pisanje naše historije«. U istom razdoblju Šišić je izradio elaborat o restituciji arhivalija iz Ugarske, dovršen 8. rujna 1919. Dokument detaljno navodi građu koja je tijekom banovanja Khuena Héderváryja otpremljena iz Hrvatske u Budimpeštu, uključujući spise o turopoljskoj općini iz 16. stoljeća, pavlinskim i isusovačkim redovima te dokumente iz razdoblja Hrvatsko-ugarske nagodbe (HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-289).⁶⁷ Njegov prijedlog postao je osnova za službene uvjete restitucije arhivalija iz Ugarske.⁶⁸ Paralelno s tim pitanjima, Šišić se bavio i arhivom u Zadru. U izlaganju za Etnografsko-historijsku sekciju izložio je da Kraljevini SHS trebaju pripasti svi spisi koji se odnose na teritorij Dalmacije, upravu grada Zadra i otoka Lastova.⁶⁹ Pitanje zadarskog arhiva riješeno je podjelom gradiva u skladu s Rapalskim ugovorom iz 1920.⁷⁰ Poseban dio Šišićeva rada čini elaborat o Papinskom hrvatskom zavodu sv. Jeronima u Rimu, koji je Italija tijekom Prvoga svjetskog rata zaplijenila kao »austrijsko neprijateljsko dobro«. ⁷¹ U tom rukopisu, datiranom 14. ožujka 1919., Šišić je istaknuo da je Zavod »osnovan isključivo od Katoličkih Srbohrvata i za Katoličke Srbohrvate« te da bi trebao biti vraćen pod upravu »srpskohrvatskog katoličkog episkopata na čelu sa zagrebačkim nadbiskupom«. Smatrao je da bi takav potez bio »politički korak Italije prema prijateljstvu s Jugoslavijom«. U tekstu je prikazao povijest Zavoda od 15. stoljeća i istaknuo važnost njegove obnove u novom državnom okviru. Šišićev angažman na tom pitanju nastavljen je i nakon završetka Mirovne konferencije. Dana 4. travnja 1921. predsjedništvo Ministarskog savjeta Kraljevine SHS uputilo mu je službeni poziv da kao ekspert pođe u Rim s jugoslavenskom delegacijom,⁷² a 15. lipnja iste godine sastavio je izvještaj o završnom radu komiteta za arhiv na konferenciji u Rimu.⁷³ Tim je dokumentom zaključeno nekoliko otvorenih pitanja o povratu arhivalija i potvrđen kontinuitet Šišićeva stručnog djelovanja u međunarodnim kulturnim pregovorima.

Restitucija arhivskog gradiva na Pariškoj mirovnoj konferenciji 1919.–1920. predstavlja jedan od prvih

⁶³ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-288

⁶⁴ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-284

⁶⁵ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-285

⁶⁶ Der Staatsvertrag von Saint-Germain-en-Laye vom 10. September 1919, Staatsgesetzblatt Nr. 303/1920, čl. 192.

⁶⁷ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-289

⁶⁸ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-291

⁶⁹ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-296

⁷⁰ Diklić, Marjan. »Zadar i Rapalski ugovor [Uz 90. obljetnicu].« *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 53 (2011), 223–242.

⁷¹ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-277

⁷² HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-309

⁷³ HR A HAZU K.3. 61 – XIII, B-313

Tablica 3. Šišićevi zahtjevi za restituciju arhivalija: od memoranduma do ugovornih rješenja

Zahtjev	Pravna osnova	Instrument	Ishod
Dubrovačka Republika	čl. 191 SG ugovora	Memorandum 12. III. 1919.	Povrat (sporazum 1923.)
Splitski i šibenski korpusi	čl. 191 SG ugovora	Elaborat 18. VIII. 1919.	Povrat (1923.)
Riječka građa	čl. 192 SG ugovora	Elaborat 8. IX. 1919.	Djelomičan povrat (1923.)
Serijske Hrv. zem. arhiva u Budimpešti	čl. 193 SG ugovora	Memorandum 8. IX. 1919.	Djelomičan povrat (1923.)
Zadarski arhiv	Rapallski ugovor (1920.)	Elaborat (nedatirano)	Podjela gradiva
Institut sv. Jeronima	Restitucija imovine	Elaborat 14. III. 1919.	Dugotrajni pregovori

sustavnih pokušaja definiranja prava pristupa, posjeda i pripadnosti arhivima u kontekstu radikalnih promjena državnih granica. Nakon raspada četiriju carstava, arhivi su postali pravni problem sukcesije i političko pitanje memorije. Josip Nagy u svojoj studiji o arhivskim ugovorima razlikuje tri pristupa: (1) teritorijalno-pravni (oslonac na domanijalne titule); (2) administrativno-proceduralni (uvođenje rokova i komisijskih postupaka); (3) znanstveno-arhivski (zabrana cijepanja organskih cjelina fondova).⁷⁴ Ova tipologija pomaže razumjeti Šišićeve memorandume, koji kombiniraju zahtjev za gradivom relevantnim za teritorij nove države s operativnim mehanizmima preuzetima iz ranijih mirovnih ugovora.

Šišićevi memorandumi iz 1919.–1920. mogu se čitati kao rani izraz napetosti koje i danas oblikuju rasprave o zajedničkoj i spornoj arhivskoj baštini – sukob između nacionalnog prava na baštinu, integriteta fonda i potrebe za dogovornim rješenjem. Njegov rad pokazuje kako arhivi, kao instrumenti pamćenja i dokazi kontinuiteta, postaju ključni alati u konstruiranju državnog i kulturnog identiteta. U memorandumske seriji iz ožujka do kolovoza 1919. Šišić precizno razrađuje vrste i provenijenciju arhivskog gradiva: dubrovačke isprave, spise Splita i Šibenika, fondove povezane s Rijekom te gradivo preneseno iz Zagreba u Budimpeštu između 1885. i 1895. godine. Ti se popisi pojavljuju u dopisnoj trasi Sekcije za naknadu štete prema Tajništvu Konferencije i odražavaju se u razradi članka 192. Saint-Germainskog ugovora, kao i u kasnijim bilateralnim sporazumima Austrije s Kraljevinom SHS i Italijom o povratu arhivalija. U tom je procesu Šišićeva uloga bila pretežno identifikacijsko-argumentacijska: popi-

sivao je i opisivao provenijenciju te obrazlagao zahtjeve za povrat gradiva, dok se političko odlučivanje o provedbi odvijalo izvan stručnih sekcija. Njegov rad ilustrira transformaciju historiografske prakse u diplomatski alat – kritička obrada izvora, verifikacija provenijencije i standardizacija dokumentacije pretvorene su u legitimacijsku strategiju mladog državnog projekta. Učinak njegova rada vidljiv je ne u »velikoj politici« teritorijalnih razgraničenja, nego u materijaliziranom povratu arhivskih fondova i standardizaciji argumentacije za kulturnu baštinu. Njegov je znanstveni autoritet pritom služio kao legitimacijski instrument u međunarodnim pregovorima, dok je sam ostao vjeran pozitivističkoj paradigmi povijesnog rada »od izvora«. Šišićevi memorandumi pokazuju kako se arhivska metodologija prilagođava potrebama diplomatske argumentacije.

Ta dvoznačnost, između znanstvene objektivnosti i političke angažiranosti, čini ga paradigmatskim primjerom povjesničara koji prelazi granicu između arhiva i diplomacije. Već je Josip Nagy 1920-ih upozorio na trostruku logiku arhivske pripadnosti – *appartenant*, *provenant* i *concernant* – što pomaže razumjeti Šišićeve zahtjeve, utemeljene na teritorijalnoj pertinenciji i nacionalnoj pripadnosti fondova.⁷⁵ U tom se okviru njegov »arhivsko-legitimacijski« pristup može promatrati kao rana forma *archival diplomacy*: spoj znanstvene objektivnosti i političke pragme, u kojem arhivsko gradivo postaje instrument državne legitimacije i dokaz identiteta. Slične napetosti između povijesno-pravnog diskursa i međunarodnog poretka obilježile su i djelovanje drugih intelektualaca na Pariškoj konferenciji.⁷⁶ U teorijskom smislu, Šišićevi memorandumi stoje na sjecištu triju temeljnih pojmova: retroaktivnog suvereniteta,

⁷⁴ Josip Nagy, »Arhivski ugovori I–III«, *Arhivski vjesnik* (1925), str. 1–17; »Arhivski ugovor IV–VIII«, *Arhivski vjesnik* (1926), str. 82–116.

⁷⁵ Muller, S., Feith, J. A., and Fruin, R. *Manual for the Arrangement and Description of Archives*. 1898 (engl. izd. Chicago: SAA, 2003).

⁷⁶ Sharp, Alan. »The Paris Peace Conference and its Consequences.« *1914-1918 Online. International Encyclopedia of the First World War* (2014). https://encyclopedia.1914-1918-online.net/pdf/1914-1918-Online-the_paris_peace_conference_and_its_consequences-2022-06-09-V1.1.pdf. Posjećeno 18. 3. 2020.

teritorijalnog porijekla i funkcionalne pertinencije. Njegova argumentacija nije bila tek zahtjev za povratom dokumenata, nego i pokušaj da se pravo na tumačenje vlastite povijesti preoblikuje u oblik suvereniteta. Time se potvrđuje njegova uloga u nastanku onoga što suvremena arhivistika prepoznaje kao *archival diplomacy*.

Kasniji bilateralni sporazumi – između Austrije i Kraljevine SHS (1923.) te Austrije i Mađarske (1926.) – operacionalizirali su načela utvrđena u Saint-Germainskom i Trianonskom ugovoru. U njima se kombiniraju provenijencija i funkcionalna pertinencija, a uvodi se i pojam *patrimoine intellectuel* – zajedničkog kulturnog vlasništva nad fondovima središnjih institucija.⁷⁷ Ti su modeli poslužili kao temelj kasnijih međunarodnih instrumenata – od UNESCO-ove Konvencije iz 1970. do Aneksa D o sukcesiji arhiva bivše SFRJ (2001.) – koji spajaju načela provenijencije, funkcionalne pertinencije i zajedničke baštine.

OBJAVLJENI RADOVI KAO NASTAVAK PARIŠKOG ANGAŽMANA

Uz operativni rad na Mirovnoj konferenciji, Šišić je poput mnogih drugih stručnjaka, svjesno gradio i javni sloj argumentacije objavom dokumenata i političkih elaborata. Njegova publicistička djelatnost u razdoblju 1919.–1920. nije bila odvojena od ekspertnog angažmana u Etnografsko-historijskoj sekciji, nego njegov logičan nastavak: ono što je u Parizu funkcioniralo kao interni memorandum, u objavljenom se obliku pretvara u javnu legitimaciju jugoslavenskih teritorijalnih zahtjeva i potvrdu prava nove države na vlastitu povijest. U tom su se smislu znanstveni tekstovi, karte i elaborati upisivali u širi komunikacijski sustav Mirovne konferencije, u kojem je javnost postala sastavni element političkog procesa. Pitanje izvještavanja bilo je jedno od središnjih polja političke borbe na Pariškoj mirovnoj konferenciji. Iako je rad delegacija bio povjerljiv, informacije su stalno dospijevale u tisak – kroz službene press-urede, neformalne kontakte i »curenja« podataka. Suočeni s nedostatkom službenih vijesti, američki su dopisnici koristili razgovore s delegatima i propagandne materijale nacionalnih lobija, pa je periodika postala

glavni posrednik između diplomacije i javnosti.⁷⁸ Francuska je politika prema Kraljevstvu SHS bila vođena sigurnosnim interesima, zbog čega je jugoslavenska delegacija nastojala utjecati i na francusku javnost.⁷⁹ *Le Temps*, *Journal des Débats* i slični listovi funkcionirali su kao produžetak diplomatske arene, dok su jugoslavenski stručnjaci – među njima i Ferdo Šišić – slali brošure, karte i povijesne prikaze radi legitimiranja svojih zahtjeva. Tisak je tako postao sastavni dio diplomacije: oblikovao je javne narative o mirovnim pregovorima, a »mirotvorstvo kroz publicitet« pretvorilo se u instrument politike i propagande. Kolekcija američke novinarki Faith Hunter Dodge pokazuje kako je i javnost mogla steći uvid u unutarnju hijerarhiju Konferencije. Plan sjedenja jasno razlikuje »velike« sile (SAD, Veliku Britaniju, Francusku i Italiju) od »malih« država, čime se vizualno potvrđuje struktura odlučivanja. Zbirka sadrži i Wilsonove govore, nacрте ugovora te efemeran materijal – pozivnice, fotografije i programske listiće – koji svjedoče o pažljivoj dokumentaciji i o ulozi medija u legitimaciji mirovnog procesa.⁸⁰

Iako je sličnih publikacija bilo više, u nastavku se razmatraju samo najreprezentativnije. Šišićeva brošura *L'Histoire politique de Rieka–Fiume* (Pariz, 1919) paradigmatski pokazuje kako se historiografska ekspertiza pretvara u diplomatski instrument. Nastala u istom intelektualnom i političkom okruženju kao radovi Jovana Cvijića i Milenka Vesnića, služila je kao znanstveno utemeljena argumentacija teritorijalnih zahtjeva Kraljevine SHS prema Rijeci i jadranskoj obali. Središnja je poruka oblikovana u duhu poslijeratnih načela: Rijeka je »po prirodnom zakonu zaleđa« i »povijesnom kontinuitetu« hrvatska luka, a svako drukčije rješenje – bilo talijansko, bilo mađarsko – bilo bi protivno »logici geografije i prava«. Šišić upozorava da bi svako rješenje suprotno tom načelu značilo izdaju saveznika: ako se načelo narodnog samoodređenja, koje je »g. Wilson proglasio temeljem novog svijeta«, ne primijeni na jugoslavenske obale Jadrana, »onda će to načelo biti mrtvo slovo na papiru«. U praktičnom smislu, tekst je funkcionirao kao *expertise historique* – prilog diplomatskim kartama i statistikama kojim se političkom zahtjevu davao znanstveni kredibilitet. Šišić arhivsku i jezičnu građu – od glagoljaških spisa i popisa gradskih dužnosnika do kraljevskih reskripata i saborskih odluka – pretvara u dokazni aparat jugoslavenskog prava na Rije-

⁷⁷ Filipović, Emir O. 2017. »Sukcesija državnih arhiva u Bosni i Hercegovini nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije.« *Arhivistika* 17: 17–36.

⁷⁸ Reginald Coggeshall, »Paris Peace Conference Sources of News, 1919«, *Journalism Quarterly* 17/1 (March 1940), str. 1–10.

⁷⁹ Ognjen Bojanić, »France and the Kingdom of SCS at the Peace Conference in Paris«, *Vesnik Pravne Istorije / Herald of Legal History* 3/1 (2022), str. 74–119.

⁸⁰ Vidjeti više: National WWI Museum and Memorial, »Notre histoire« («Our Story»), dostupno na: <https://www.theworldwar.org/fr/explore/our-story> (pristup 13. prosinca 2025. godine).

ku. No upravo ta arhivska pedantnost otkriva i ambivalentnost njegove pozicije: ono što mu je bilo najveći kapital – poznavanje arhiva, pravna argumentacija i linearna logika »od prava do restitucije« – u znanstvenom je smislu postalo ograničenje. Rad počiva na nacionalnom teleologizmu (povijest kao put prema hrvatskom jedinstvu), redukcionizmu riječkog identiteta (Fiumani bez autonomne svijesti), moralno crno-bijeloj shemi (Hrvati–Mađari) te selektivnoj uporabi izvora uz zanemarivanje austrijske perspektive. Unatoč tim ograničenjima – ili upravo zbog njihove političke učinkovitosti – *L'Histoire politique de Rieka–Fiume* u pariškom je kontekstu djelovala iznimno uspješno. Distribuirana je na francuskom jeziku prema obrascu »peacemaking by publicity« karakterističnom za konferencijsku praksu. Kao historiografski rad jednostrana, ali kao diplomatski instrument precizno kalibrirana, ova publikacija pokazuje kako je u Parizu 1919. povijest postala sredstvo političke argumentacije, a povjesničar – aktivni sudionik oblikovanja granica.

U travnju 1920. Šišić objavljuje *Dokumente o postanku Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1914.–1919.*, zbirku ratnih manifesta i akata nove države koja pruža sustavan uvid u genezu Kraljevine SHS. U predgovoru svoju je ulogu definirao kao »patriotsku dužnost stručnjaka jugoslavenskog izaslanstva«, potvrđujući profil angažiranog povjesničara koji arhivsku metodologiju usmjerava prema političkoj svrhovitosti. Cilj mu je, kako piše, »uputiti čitatelje u genezu naše države« prikupljanjem »najvažnijih i najznačajnijih akata i izjava«. Dokumente dijeli na one nastale izvan i unutar Monarhije, a posebno ističe da »arhiva Narodnoga vijeća SHS u Zagrebu danas tako reći više i nema«, čime zbirka poprima i značenje očuvanja izgubljene dokumentarne baštine. Četiri ključna akta – Niška i Krfska deklaracija te proglašenja Države i Kraljevine SHS – u njegovoj uredničkoj koncepciji tvore luk »neizbježnog ujedinjenja«, dok su prijelazna rješenja poput Ženevskog sporazuma svedena na epizode koje je nadvladala »volja naroda«. Premda fragmentarna, zbirka ima dvostruku funkciju: znanstveni je resurs i akt političke legitimacije, jer prikazuje stvaranje nove države kao »povijesnu nužnost« i »prirodno ujedinjenje« Južnih Slavena.

Iste je godine objavio i *Jadransko pitanje na Konferenciji mira u Parizu* (Zagreb: Matica hrvatska, 1920.), sustavno priređen korpus diplomatskih tekstova – memoranduma, nota i prijedloga – koji dokumentiraju spor između Kraljevine SHS i Italije. Zbirka obuhvaća razdoblje od Londonskog pakta (1915.) do Wilsonovih nota (1920.) i donosi akte o Rijeci, Zadru, otocima, »koridoru« i albanskom pitanju. Prikazuje raskorak između načela samoodređenja, na koje se pozivala jugoslavenska strana, i kompromisa što su ih predlagali Clemenceau, Lloyd George i Nitti. Time *Jadransko pitanje*

postaje sekundarni izvor prvog reda – ne donosi nove odluke Konferencije, ali transparentno prenosi dokumente na koje su se pozivale delegacije i suvremena javnost. Urednički izbor oblikuje protunarativ talijanskom ekspanzionizmu, predstavljajući prostor Trst–Rijeka–Dalmacija kao jedinstvenu povijesno-gospodarsku cjelinu.

U Šišićevu se opusu očituje napet odnos između znanstvene metode i političke instrumentalizacije ekspertize: povjesničar više ne piše samo za znanstvenu publiku, nego dokumentirano podupire državne interese. Formiran u školi Klaića, Smičiklase i Nodila, spojio je arhivsku akribiju s povijesno-pravnom argumentacijom, što ga je činilo idealnim članom etnografsko-historijske sekcije jugoslavenske delegacije. Pariški angažman tako je logičan nastavak njegova ranijeg rada – od *Mohačke bitke* (1906) i *Cetinjskog sabora* (1916) do publikacija iz 1920. – u kojima se motivi povijesnog prava i državnog kontinuiteta pretvaraju u diplomatske alate. Kontinuitet jugoslavenske argumentacije prema Italiji jasno se vidi i u poslijeratnim pregovorima 1945.–1947., koje opisuje Jože Pirjevec: jugoslavenska diplomacija ponovno gradi svoj slučaj na »narodnosnim, povijesnim, jezičnim, demografskim i gospodarskim« dokazima, uz potporu istraživačkih centara i stručnjaka. Takav pristup reproducira logiku i tip dokazne građe korištene već 1919.–1920. – upravo onakav kakav je Šišić stvarao kao ekspert i priređivač dokumentacije. Pariška mirovna konferencija 1946.–1947. imala je za Hrvatsku presudnu važnost jer je potpisivanjem Mirovnog ugovora s Italijom 10. veljače 1947. Jugoslavija, odnosno Hrvatska, stekla puni suverenitet nad dalmatinskim i ostalim priobalnim dijelovima. Time su konačno uklonjene pravne i političke posljedice Londonskog pakta (1915.) i Rapalskog ugovora (1920.): ono što je u Šišićevoj zbirci bilo diplomatski zahtjev, 1947. postaje međunarodnopravna činjenica.

Kako ističe Željko Holjevac, Šišić je, uz rad u izaslanstvu Kraljevstva SHS, objavio niz publikacija koje dokumentarno i argumentacijski prate spor oko istočno-jadranske obale i Rijeke. Time nadilazi ulogu »pukog medievista« i postaje posrednik između arhiva i diplomacije, čija edicijska i publicistička djelatnost oblikuje međunarodnopravni okvir rješavanja hrvatsko-talijanskog spora. Objavljeni radovi – *L'Histoire politique de Rieka–Fiume*, *Dokumenti o postanku Kraljevine SHS* i *Jadransko pitanje* – funkcionirali su kao produžetak pariškog angažmana: ono što je u Parizu bilo interni memorandum, u tisku postaje javna potvrda jugoslavenskih teritorijalnih zahtjeva. Takav spoj arhivske empirije, edicijske vještine i političke upotrebljivosti pokazuje zašto su na Mirovnoj konferenciji povijesni argumenti često imali veću težinu od etnografskih.

ZAKLJUČAK

Analiza djelovanja Ferde Šišića na Pariškoj mirovnoj konferenciji 1919.–1920., temeljena na građi iz njegove ostavštine u Arhivu HAZU i na objavljenim dokumentarnim zbirkama, pokazuje kako je historiografska ekspertiza postala sastavni dio poslijeratne diplomacije. Kao član Etnografsko-historijske sekcije jugoslavenske delegacije, Šišić je djelovao na sjecištu arhivske metodologije, povijesno-pravne argumentacije i političke pragmatike, pretvarajući poznavanje izvora u instrument državne legitimacije.

Njegov se rad na Konferenciji očituje u trima dokumentiranim učincima. Prvo, izradio je memorandume o restituciji arhivalija s preciznim popisima fondova u Beču i Budimpešti, koji su izravno utjecali na formuliranje članka 192. Saint-Germainskog ugovora i kasniji bilateralni sporazum Kraljevstva SHS i Austrije (1923.). Drugo, sastavio je povijesno-pravne elaboratore za teritorijalna pitanja – od Prekodravlja do Instituta sv. Jeronima u Rimu – čime je pridonio oblikovanju zahtjeva za povrat kulturne baštine. Treće, objavio je zbirke *Dokumenti o postanku Kraljevine SHS i Jadransko pitanje na Konferenciji mira u Parizu* (1920), koje su standardizirale citatnu bazu delegacijskih argumenata i premostile znanstvenu i diplomatsku sferu. Šišićeva funkcija bila je identifikacijsko-argumentacijska, ne politički odlučna. Prikupljao je, verificirao i tumačio arhivsku građu, ali nije sudjelovao u pregovorima u kojima su odluke donosile velike sile. Uspjeh u slučaju Prekomurja i neuspjeh u slučaju Rijeke pokazali su granice znanstvenog autoriteta u areni realpolitike. Rapallski ugovor (1920.) simbolizirao je poraz koncepta »povijesne nužnosti« i potvrdu da znanstvena preciznost ne može nadvladati političku moć.

U širem kontekstu, Šišićev rad ilustrira proces u kojem historiografija postaje operativna infrastruktura *frontier-makinga*. Kao »povjesničar-diplomat«⁸¹, funkcionirao je slično članovima francuskog *Comité d'études* ili američkog *Inquiryja*: znanstvena ekspertiza prešla je u domenu politike, stvarajući dokumentacijski aparat legitimacije. Francuski i jugoslavenski slučaj dijele zajedničko ograničenje – znanstvena argumentacija mogla je oblikovati narativ, ali ne i odluke. Ipak, Šišićeva arhivska ekspertiza imala je jednu prednost pred etnografskim kartama: počivala je na provjerljivoj provenijenciji, a ne na interpretaciji etničke pripadnosti. Pariška mirovna konferencija bila je za Kraljevstvo SHS formativni trenutak uspostave trajne veze između arhivske prakse, profesionalne historiografije i međuna-

rodne diplomacije. Šišićeva misija pokazuje kako povijest postaje sredstvo političke argumentacije, a povjesničar – aktivni sudionik oblikovanja granica. Male su se države, lišene političke moći, oslanjale na znanstvenu ekspertizu kao na zamjenu za diplomatski kapital. Znanstveni aparat – karte, memorandum, elaborati – bio je nužan, ali ne i dovoljan. Ta ambivalencija, između znanstvene strogosti i političke svrhovitosti, ostaje temeljno obilježje Šišićeva doprinosa pariškom procesu i trajan izazov za interpretaciju odnosa historiografije i diplomacije. Šišićev slučaj potvrđuje da povijest, kada uđe u diplomatsku arenu, gubi dio svoje autonomije, ali time stječe moć oblikovanja stvarnosti – moć koja je u Parizu 1919. odlučivala o granicama jednako kao i politika.

IZVORI I LITERATURA

Arhivsko gradivo

HR A HAZU, Ostavština prof. Ferde Šišića, Osobni arhivski fondovi (K. 3. 61 – XIII.), B-523, 10.

Objavljeni izvori i službeni dokumenti

Der Staatsvertrag von Saint-Germain-en-Laye vom 10. September 1919. Staatsgesetzblatt Nr. 303/1920.

FRUS – Foreign Relations of the United States. The Paris Peace Conference, 1919, vol. II i III. Washington, DC: U.S. Government Printing Office. (npr. vol. III, dok. 1, 50–52).

»Paris Peace Conference«, Advocate of Peace LXXXI/1 (January 1919), 3–5.

»Po staroj stazi novom snagom«, Pučki prijatelj, god. XX, br. 1 (Pazin, 5. rujna 1919), 1–2.

Trumbić, Ante. *To the Commission for Reparation of Damages at the Peace Conference*. Paris: Imprimerie Graphique, 1919.

Literatura

Agičić, Damir. »Ferdo Šišić, sveučilišni profesor, znanstvenik i javni djelatnik.« *Historijski zbornik* 70, br. 2 (2017): 469–474.

Akzin, B., Nina Almond i R. H. Lutz. *The Treaty of St. Germain: A Documentary History of Its Territorial*

⁸¹ Jonathan M. Nielson, »The scholar as diplomat: American historians at the Paris Peace Conference of 1919«, *The International History Review* 14/2 (1992), str. 228–251.

- and Political Clauses*. New York: Oxford University Press, 1936.
- Antoličić, Gregor. »Pariška mirovna konferenca / Paris Peace Conference.« *Zgodovina v šoli* 27, br. 2 (2019): 79–87.
- Antoljak, Stjepan. »Ferdo Šišić.« *Arhivski vjesnik* 33 (1989): 125–141.
- Antoljak, Stjepan. *Hrvatska historiografija*. Zagreb: Matica hrvatska, 2004.
- Arhire, Sorin i Tudor Roșu (ur.). »Introduction«, u: *The Paris Peace Conference (1919–1920) and Its Aftermath: Settlements, Problems and Perceptions*, 1–2. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2020.
- Bačmaga, Ivan. »Povijesna veličina Ferde Šišića.« *Historijski zbornik*, vol. 70, br. 2, 2017, str. 499–502.
- Bajc, Gorazd. »I desiderata e le realtà dei problemi futuri.« *Itinerari di ricerca storica* XXXII/2 (2018): 57–94.
- Banac, Ivo. *The National Question in Yugoslavia: Origins, History, Politics*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1984.
- Barada, Miho. »Ferdo Šišić, Josip Juraj Strossmayer, Dokumenti i korespondencija. Knjiga prva od god. 1815. do 1859.« *Bogoslovska smotra* XXI/4 (Zagreb, 1933): 344–345.
- Binkley, Robert C. »New Light on the Paris Peace Conference.« *Political Science Quarterly* 46, br. 4 (1931): 509–547; 516–521, 531–553.
- Boban, Ljubo. »Kada je i kako nastala Država Slovenaca, Hrvata i Srba.« *Časopis za suvremenu povijest* 24/3 (1992), 45–60.
- Boban, Ljubo. *Hrvatske granice od 1918. do 1991. godine*. Zagreb, 1992.
- Bogdan Krizman, *Jadransko pitanje na Pariškoj mirovnoj konferenciji (28. VI – 9. XII 1919)*, u: *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, sv. 9 (1976), str. 297–343.
- Bojanić, Ognjen. (2022). France And The Kingdom Of Scs At The Peace Conference In Paris. *Vesnik Pravne Istorije Herald of Legal History*, 3 (1), 74–119.
- Cipek, Tihomir. »Suvremena njemačka historiografija o konstrukciji nacionalnih identiteta u Dalmaciji.« *Politička misao* KI/2 (2003): 177–178.
- Coggeshall, Reginald. 1940. »Paris Peace Conference Sources of News, 1919«, *Journalism Quarterly* 17/1 (1940), 1–10.
- Duančić, Vedran. *Geografija kao sudbina. Geografija i nacionalističke vizije međuratne Jugoslavije*. Zagreb: Srednja Europa, 2023.
- Dokić, Dejan. »The Paris Peace Conference of 1919–1920: A Yugoslav Perspective.« *Peščanik*, 12. 4. 2010. (temeljeno na predavanju; sažima argumente iz knjige: *Pašić and Trumbić: The Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes*, London: Haus, 2010.) <https://pescanik.net/the-paris-peace-conference-of-1919-1920-a-yugoslav-perspective/>
- Filipović, Emir O. »Sukcesija državnih arhiva u Bosni i Hercegovini nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije.« *Arhivistika* 17 (2017): 17–36.
- Galović, Tomislav. »Biobibliografski prilog o dr. Josipu Nagyu (1884–1981).« *Arhivski vjesnik* 45 (2002): 227–265.
- Galović, Tomislav. »Medievistički profil Ferde Šišića (1869–1940).« *Historijski zbornik* 70, br. 2 (2017): 475–480.
- Gelfand, Lawrence E. *The Inquiry: American Preparations for Peace, 1917–1919*. New Haven: Yale University Press, 1963.
- Globačnik, Matko. »Posljednje godine i smrt Ferde Šišića (1938.–1940.).« *Scrinia Slavonica* 22, br. 1 (2022).
- Győri, Róbert i Charles Withers. »Trianon and its Aftermath: British Geography and the ‘Dismemberment’ of Hungary, c. 1915–c. 1922.« *Scottish Geographical Journal* 135 (2019): 68–97.
- Headlam-Morley, James. *A Memoir of the Paris Peace Conference 1919*. London: Methuen, 1972.
- Hirnök, Katalin Munda, and Ingrid Slavec Gradišnik. »The Slovenian-Hungarian Border: A Historical Outline.« *Acta Ethnographica Hungarica* 65.2 (2021): 333–354.
- Holjevac, Željko. »Ferdo Šišić i (rano)novovjekovna hrvatska povijest.« *Historijski zbornik* 70, br. 2 (2017): 481–488.
- Irish, Thomas. »The Paris Peace Conference and Cultural Reparations after the First World War.« *The English Historical Review* 137/589 (2022): 1693–1724.
- Jakir, Alexandar. *Dalmacija u međuratnom razdoblju 1918.–1941*. Zagreb: Leykam International, 2018.
- Janković, Branimir. »Povjesničari u tranziciji iz Austro-Ugarske u Jugoslaviju.« U: *Zbornik Božene Vranješ-Soljan*, 205–222. Zagreb: FF-Press, 2022.
- Kardum, Livia. »Američki stavovi o jadranskom pitanju uoči Pariške mirovne konferencije.« *Politička misao* 25/3 (1988): 132–145.

- Kardum, Livia. »Diplomatska borba za Korušku na Pariškoj mirovnoj konferenciji 1919. godine.« *Politička misao* 38/1 (2001): 125–142.
- Kolar-Dimitrijević, Mira. »Granica na Dravi od 1848. do 1919. godine (primjer Podravine i Prekodravlja).« *Ekonomika i ekohistorija* 7, br. 1 (2011): 80–92.
- Kolar-Dimitrijević, Mira. »Pisma novinara Adolfa Becka vinkovačkom zastupniku dr. Ferdi Šišiću (1910.–1911.).« *Scrinia Slavonica* 3 (2003): 655–699.
- Kolar-Dimitrijević, Mira. »Povjesničar dr. Ferdo Šišić kao saborski zastupnik 1908.–1911. godine.« *Scrinia Slavonica* 3 (2003): 413–433.
- Kos, Milko. »Dokumenti o postanku kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1914.–1919.« *Ljubljanski zvon, letnik 41, številka*, 1921.
- Krstić-Mistridželić, Ivana S. »Delegacija Kraljevine SHS u Versaju i Vojvodina.« *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 53(3) (2019) 1011–1031.
- Kunčić, Meri i Zoran Ladić. »Prilog proučavanju znanstvene i društvene aktivnosti Ferde Šišića na temelju korespondencije iz Arhiva HAZU-a u Zagrebu.« *Historijski zbornik* 77, br. 2 (2024): 57–75.
- Lederer, Ivo J. *Yugoslavia at the Paris Peace Conference: A Study in Frontiermaking*. New Haven: Yale University Press, 1963.
- Lowczyk, Olivier. »L'historien et le diplomate en 1919: l'usage des sciences historiques dans la négociation pour les frontières de la France.« *Guerres Mondiales et Conflits Contemporains* (Paris, 2009): 27–44.
- MacMillan, Margaret i Patrick Quinon-Brown. »History and the Peace Conference of Paris.« *The International History Review* 41/1 (London, 2019): 183; 188.
- Marić, Vukašin. »Eksperti Inquiryja i jugoslovensko pitanje, 1917.–1919.« *Nova istraživanja* (2025): 43–46.
- Maslo, Amer. »Suradnja Hamdije Kreševljakovića i Ferde Šišića (1913. – 1940.).« *Časopis Za Suvremenu Povijest*, 56 (1) (2024) 99–114.
- Matković, Hrvoje. »Hrvatska historiografija o razdoblju 1918.–1945.« *Historijski zbornik* 52 (1999): 187–192.
- Mitrović, Andrej. *Jugoslavija na konferenciji mira 1919–1920*. Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, 1969.
- Moore, John Bassett. »Hungary at the Paris Peace Conference: The Diplomatic History of the Treaty of Trianon.« *American Journal of International Law* 36/1 (1942): 78–101.
- Muller, S., J. A. Feith i R. Fruin. *Manual for the Arrangement and Description of Archives*. 1898 (engl. izd. Chicago: SAA, 2003).
- Nicolson, Harold. *Peacemaking 1919*. London: Constable & Co., 1933.
- Nielson, Jonathan M. »The scholar as diplomat: American historians at the Paris Peace Conference of 1919.« *The International History Review* 14/2 (1992): 228–251.
- Online enciklopedijski članak: Sharp, Alan. »The Paris Peace Conference and its Consequences.« *1914-1918 Online. International Encyclopedia of the First World War* (2014). <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/the-paris-peace-conference-and-its-consequences-1-1/>; posjećeno 18. 3. 2020.
- Peritch, J. »Basic Rules of the Yugoslav Law Concerning Nationality« *The American Journal of International Law*, 24(4), 728–737.
- Pirjevec, Jože. »Akcija jugoslovenske diplomacije v Parizu in tržaško vprašanje.« *Adrias*, vol. , br. 15, 2008, 53–59.
- Programska knjižica: *Ferdo Šišić i hrvatska historiografija prve polovice 20. stoljeća. U povodu 150. godišnjice Šišićeva rođenja* (program i sažeci), ur. Gordana Ravančić. Zagreb/Slavonski Brod: FFZG; HNOPZ; DHP, 2019.
- Redlich, Joseph. »Family–, Court–, and State–Archives (Haus-, Hof- und Staats-Archiv) at Vienna.« *Transactions of the Royal Historical Society* (London, 1921): 1–28.
- Rudolf, Davorin. »Granice s Italijom u mirovnim ugovorima nakon Prvoga i Drugog svjetskog rata.« *Adrias*, 15, 2008, 61–80.
- Strčić, Petar. »Hrvatski povijesni kontekst mirovne konferencije i ugovora u Parizu (1946.–1947.).« *Adrias*, br. 15, 2008, 95–108.
- Suppan, Arnold. »Jugoslavija i Austrija 1919–1938: susjedstvo između kooperacije i konfrontacije.« *Časopis za suvremenu povijest* 20/3 (1988): 1–14.
- Šepić, Dragovan. *Sudbinske dileme rađanja Jugoslavije: Italija, Saveznici i jugoslavensko pitanje 1914–1918*. Pula – Rijeka: Čakavski sabor – Otokar Keršovani – Naučna biblioteka, 1989.
- Šišić, Ferdo. *Pregled povijesti hrvatskoga naroda od najstarijih dana do 1. decembra 1918*. Zagreb: St. Kugli, 1920.
- Šišić, Ferdo. *Priručnik izvora hrvatske historije*. Zagreb: Kr. zemaljska tiskara, 1914.

Temperley, Harold W. V. *A History of the Peace Conference of Paris*, sv. VI. London: Henry Frowde – Oxford University Press, 1920.

Tenca Montini, Federico. »The Burning Border. A Comparative Study of the Problem of Trieste and Other Territorial Issues Confronted by Italy after Defeat in the Second World War.« *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 51 (2): 233–254.

Tomašegović, Nikola. »The Many Faces of Yugoslavism: A Case Study of Two Croatian Historians in the Transition from the Habsburg Monarchy to the Yugoslav State.« *Historijski zbornik* 75,1 (2022): 127–139.

Toynbee, Arnold J. *The World after the Peace Conference*. Oxford: Oxford University Press, 1925,

Vuković, Marinko. »Ostavština akademika Ferde Šišića u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.« *Historijski zbornik* 70/2 (2017): 489–495.

Zlatar, Zdenko. »The Building of Yugoslavia: The Yugoslav Idea and the First Common State of the South Slavs.« *Nationalities Papers* 25/3 (1997): 387–406.

Živaković-Kerže, Zlata. »Šišić nad vrelima hrvatske povijesti (između manje poznate svakodnevice i složene povijesti vremena).« *Hum* 10, 13 (2015): 7–43.

HISTORIAN-DIPLOMAT: FERDO ŠIŠIĆ AT THE PARIS PEACE CONFERENCE (1919 – 1920)

Summary

The paper analyses the activities of Ferda Šišić as a member of the Ethnographic-Historical Section of the Yugoslav delegation at the Paris Peace Conference (1919-1920). Based on the material from his legacy (HAZU Archive), three fields of activity are reconstructed: (1) memoranda on the restitution of archival materials; (2) historical-legal elaborations on contested territorial issues; (3) publication of documentary editions. Within the framework of the “historian-diplomat” model (Nielsen), it was attempted to show that Šišić worked at the intersection of archival methodology and political pragmatics, turning knowledge of sources into an instrument of state legitimation. The study concludes that Šišić’s case illustrates a post-war pattern in which historiographical expertise becomes an operational infrastructure of frontier-making and reveals the limitations of scholarly authority in the context of real-politik of the great powers.

Keywords: Ferdo Šišić; Paris Peace Conference; restitution of archival materials; historiographical expertise; historian-diplomat.